

شبهه شناسی

مقدمه:

شبهه لزوماً توسط معاندین و دشمنان طرح نمی‌شود؛ بلکه گاهی شبهات، سوالات پاسخ داده نشده نسل جوان است و حتی گاهی در ذهن پرسشگر خود ما شکل می‌گیرد. رهبر انقلاب در دوم اردیبهشت ۱۳۷۷ مورد شبهات و لزوم پاسخ گویی به آنها فرمودند: «شبهه به صورت مطلق بد نیست و گاهی بیان شبهه مایه برکت و نعمت است؛ زیرا افرادی را وادار به پاسخگویی می‌کند. و بر این اساس، حوزه علمیه می‌تواند در این زمینه از تجربیات گذشته خود بهره بگیرد و به صورت برنامه‌ریزی شده، مناسب با وضع کنونی، به شبهات مربوط، با مبانی فکری که به اصل نظام اسلام و دین برمی‌گردد، پاسخ دقیق دهد.»

• تعریف شبهه:

شبهه را از آن جهت شبهه می‌گویند که شبیه به حق و حقیقت است؛ یعنی مسئله‌ایست که پوششی از حق دارد، اما ذاتاً باطل است و برخلاف سوال، برای ضربه زدن به یک اصل مطرح می‌شود.

• شبهات مهدویت:

شبهات مهدویت، غالباً موضوعی هستند؛ که یا پُرتکرارند و یا پُرتکرار نیستند، اما نیاز جدی به پاسخگویی دارند. ما برای پاسخگویی به شبهات، ابتدا موضوع طرح شده را بررسی می‌کنیم تا دریابیم با چه اسلوبی باید به آن پاسخ دهیم.

• روش‌های پاسخگویی به شبهات:

سه روش یا جواب معمول، برای پاسخگویی به شبهات وجود دارد:

- **جواب حلی:** ارائه سند و مدرک از منابع شیعه
- **جواب ردی:** نفی و رد کردن اصل شبهه با دلایل
- **جواب نقضی:** ارائه سند و مدرک براساس کتب و مبانی فکری مورد قبول مطرح کننده‌ی شبهه

شبهات پُر تکرار مهدویت و پاسخ به آنها:

شبهات پُر تکرار مهدویت

عدم وجود ادله صحیح بر ولادت امام زمان

کشتار مردم توسط امام زمان

حضور امام زمان در چاه جمکران و سرداب سامرا

تخریب کعبه توسط امام زمان

عدم اشاره قرآن به مهدویت

آوردن قرآن و دین جدید توسط امام زمان

عدم امکان عمر بیش از هزار سال برای یک انسان

عدم وجود حجت الهی بعد از پیامبر بر اساس آیات

شبهات‌های امام زمان با دجال

تفاوت‌های مهدی شیعه با روایت‌های مهدویت

✓ عدم وجود ادله صحیح بر ولادت امام زمان:

- **جواب ردی:** ما عدم وجود ادله تولد امام را قبول نداریم؛ زیرا روایات صحیح فراوان در این زمینه داریم که مورد اجماع علماست.
- **جواب حلی:** روایات فراوان با سند صحیح در مورد تولد امام زمان در منابع شیعه وجود دارد؛ از جمله روایت محمد بن یحیی از احمد بن اسحاق از ابی هاشم جعفری نقل کرده است که: [همراه عده‌ای به خدمت امام حسن عسکری رسیدم] به امام حسن عسکری عرض کردم: جلالت شما مانع می‌شود تا من سوالم را بپرسم! امام فرمودند: «بپرس» گفتم: آقای من! آیا شما فرزندی

دارید؟ امام فرمود: «بله» (اصول کافی، کلینی، ج ۱، صفحه ۳۲۸)

● **جواب نقضی:** احادیث مربوط به اینکه امام حسن عسکری فرزندی داشته‌اند، تنها مربوط به شیعه نیست؛ بلکه اهل سنت و وهابی‌ها نیز در این مورد حدیث دارند. از جمله می‌توان به نسخه خطی کتاب «مشارق الانوار فی آل بیت الاطهار» نوشته عالم و فقیه بزرگ اهل سنت اجهوری اشاره کرد. اجهوری در اواخر کتاب خود حدیثی از کتاب «شرح عقاید نفسی» سعد تفتازانی ذکر می‌کند که در آن امام مهدی را فرزند امام حسن عسکری معرفی کرده و تک تک پدران ایشان تا امام علی را نام برده است: «ان المهدي ابن الحسن العسكري ابن علي النقي ابن محمد بن الجواد ابن علي الرضا ... ابن علي كرم الله وجهه»

البته اجهوری براساس بعضی روایات اهل سنت که پدر امام زمان را هم‌نام پدر پیامبر می‌دانند، این حدیث تفتازانی را رد می‌کند. به علاوه این حدیث در نسخ جدید کتاب تفتازانی حذف شده است.

برخی علمای اهل سنت، علاوه بر اعتراف به تولد امام زمان و ذکر تاریخ تولد ایشان، سن امام تا هنگام نگارش کتاب را ذکر کرده‌اند؛ که شعرانی یکی از این افراد است. علاوه بر اهل سنت، برخی علمای وهابی از جمله آلبانی و ابن تیمیه نیز مهدویت را تایید و به تواتر و صحت احادیث مهدوی معترفند. (سلسله الاحادیث الصحیحه، البانی، ج ۴؛ منهاج السنه ابن تیمیه، ج ۸، صفحه ۲۵۴)

آلبانی در جلد چهارم کتاب «سلسله الاحادیث صحیحه» خود، که در ریاض عربستان به چاپ رسیده است، بعد از اعتراف به متواتر بودن احادیث نزول حضرت عیسی در آخرالزمان، در مورد منکر نزول عیسی و امام زمان می‌گوید: «حکم کسانی که مهدی را منکر می‌شوند، در نزد من مثل انکار الوهیت خداست.» یعنی منکر مهدی را، منکر خدا و کافر می‌داند.

بن‌باز دیگر عالم وهابی نیز در پاسخ به این سوال که حکم کسی که عیسی، مهدی و دجال را انکار کند، چیست؟ می‌گوید: «کسی که منکر مهدی بشود، کافر است... روایات متواتر در مورد مهدی از پیامبر به ما رسیده است؛ باید این فرد را (منکر) توبه دهید؛ کسی که در مورد مهدی توقف (شک) هم بکند، کافر است.»

استفاده از لفظ «خروج» در مورد امام زمان در روایات اهل سنت نیز مؤید قبول تولد ایشان است.

✓ **کشتار مردم توسط امام زمان:**

عده‌ای ادعا کردند که بر اساس روایات، امام زمان در هنگام ظهور خود از هر هزار نفر ۹۹۹ نفر را گردن می‌زند. این شبهه غالباً توسط بعضی از اهل سنت و سلفی‌ها و وهابی‌ها مطرح می‌شود.

● **جواب ردی:** اولاً در این زمینه نه مجموعه‌ای از روایات، بلکه تنها یک روایت، با سند و دلالتی به

شدت قابل خدشه و ضعیف، و در حقیقت جعلی وجود دارد. ثانیاً این روایت به لحاظ عقلی با روایات فراوانی که سیره امام مهدی را، سیره امیرالمومنین و پیامبر معرفی می‌کنند، و نیز روایاتی که خبر از ایمان مردم برخی شهرها به امام، بدون جنگ دارد، در تعارض است. می‌توان گفت ریشه‌ی این شبهه به بحث مقابله فقها و علما با امام زمان برمی‌گردد.

● **جواب نقضی:** در پاسخ به این شبهه، باید از کتب اهل سنت در مورد امام مهدی استفاده کرد. ظاهراً این موضوع اولین بار توسط «ابن عربی» در جلد سوم کتاب الفتوحات المکیه، صفحه ۳۳۶ مطرح شده است: «اختلافات در آخرالزمان، با آمدن چنین امامی برطرف می‌شود... و اگر شمشیر در دستان مهدی نباشد، فقها فتوا به کشتن او می‌دهند.»

باید به این نکته توجه کرد که منظور ابن عربی از فقها، علمای اهل سنت و وهابی است، نه عالمان شیعه؛ که خود امام زمان آنها را حجت بر مردم معرفی می‌کنند. این جملات تعبیر و نظر شخصی ابن عربی است و نه حدیث؛ که در این صورت حتی برای اهل سنت نیز حجت نیست. این مطلب بعدها توسط افراد دیگری از جمله مناوی در کتاب «فیض القدیر» و... تکرار شد.

✓ حضور امام زمان در چاه جمکران و سرداب سامرا:

● **جواب ردی:** هیچ روایتی، حتی مبنی بر استحباب انداختن نامه داخل چاه جمکران وجود ندارد تا بر مبنای آن گفته شود کسی که نامه در این چاه می‌اندازد، عقیده به حضور امام در آنجا دارد. اگرچه بعضی روایات، انداختن نامه در آب روان و چاه آب را صحیح می‌دانند. بنابراین می‌توان گفت چاه جمکران، محلی برای جمع شدن نامه‌ها، به جای انداختن نامه در بیابان است. اما چیزی که این شبهه را تقویت می‌کند، مسئله تصور شروع غیبت امام از سرداب سامراست.

در منابع شیعه، روایتی مبنی بر اینکه امام زمان پس از داخل شدن به سرداب سامرا، از نظرها غایب شدند، وجود ندارد. به نظر می‌رسد این موضوع توسط مخالفان تشیع و به قصد تمسخر، نقل و به تدریج معروف شده است. تبیین مفهوم صحیح غیبت و اینکه امام در این دوران در میان ما هستند، به حل شبهاتی از این دست، کمک می‌کند.

✓ تخریب کعبه توسط امام زمان:

● **جواب نقضی:** در جلد ۲ کتاب صحیح بخاری، صفحه ۱۵۶، حدیثی از عایشه نقل شده است که پیامبر به عایشه فرمودند: «ای عایشه، اگر حال و هوای جاهلیت در سر قوم تو نبود، دستور می‌دادم کعبه را ویران کنند تا چیزهایی که از کعبه خارج شده را در آن داخل کنم. یعنی مساحت کعبه را بزرگ‌تر می‌ساختم تا چیزهایی مانند مقام حضرت ابراهیم و حجر اسماعیل داخل

آن قرار بگیرد.»

و در چند روایت بعد، همین حدیث کامل تر می شود: «... در کعبه را به زمین می چسباندم و دو در برای آن قرار می دادم. یکی شرقی و دیگری غربی و آن را براساس [قواعد] ابراهیم برمی گرداندم.»
براساس این حدیث، می توان این گونه به این شبهه پاسخ داد که امام مهدی در صورت تخریب کعبه، در واقع کاری را که پیامبر به دلیل شرایط زمان خود قادر به انجام آن نبودند، انجام می دهد و تخریب کعبه برای بنای مجدد آن بر اساس قواعد صحیح و ابراهیمی آن است، نه به معنای حذف آن.

✓ عدم اشاره قرآن به مهدویت:

- **جواب ردی:** در قرآن به مهدیت اشاره شده است.
- **جواب نقضی:** تمام مسلمانان (اعم از شیعه، سنی و وهابی) که قرآن را کتاب الهی خود می دانند، قائل به مهدی هستند. آیا به مهدی مورد نظر اهل سنت در قرآن اشاره شده است؟ ورود به این موضوع، به صورت جزئی باعث زیر سوال رفتن عقاید خود اهل سنت و وهابیون می شود.
- **جواب حلی:** دسته ای از آیات مهدوی، آیاتی هستند که دارای شأن نزول مشخصند اما با مهدویت هم قابل تطبیق و تفسیرند؛ (مانند آیات مربوط به ذوالقرنین در سوره کهف) و دسته دیگر، آیاتی هستند که جز با مهدویت، قابل تفسیر و تأویل نیستند؛ مانند آیه ۳۳ سوره توبه که می فرماید: «اوست خدایی که رسول خود را به هدایت و دین حق فرستاد تا آن را بر همه ادیان عالم تسلط و برتری دهد، هر چند مشرکان ناراضی و مخالف باشند.»

زیرا این اتفاق، یعنی غلبه اسلام بر سایر ادیان، در گذشته رخ نداده و جز در آخرالزمان و با ظهور رخ نخواهد داد. علاوه بر تفاسیر شیعه، در تفاسیر اهل سنت نیز به این موضوع اشاره شده است که این آیه جز با آمدن امام مهدی قابل تطبیق نیست. از جمله آلوسی در جلد نهم کتاب روح المعانی، صفحه ۲۰۷ (که یکی از تفاسیر مهم اهل سنت است) اشاره می کند که: تأویل این آیه امکان ندارد؛ الا در زمانی که مهدی بیاید؛ زیرا تنها در آن زمان هیچ مشرکی بر روی زمین باقی نمی ماند. (فخر رازی و قرطبی نیز به این معنا تاکید دارند).

✓ آوردن قرآن و دین جدید توسط امام زمان:

- **جواب ردی:** هیچ روایتی مبنی بر اینکه امام زمان، قرآن یا آیه یا دین جدیدی می آورند، وجود ندارد؛ اما ماجرا از این قرار است که قرآنی که امیرالمومنین در زمان خلافت خلفا جمع آوری کرده و نگاشتند، اکنون در دست امام زمان است. این قرآن هیچ تفاوتی با قرآن های دیگر (به

لحاظ تعداد و ترتیب آیات) ندارد، جز اینکه شان نزول و دلالت آیات نیز در آن ذکر شده است؛ پس قرآنی که امام هنگام ظهور با خود می‌آورند، جدید نیست.

در مورد دین جدید نیز باید گفت، حقیقت این است که تحریف دین بلافاصله بعد از شهادت پیامبر، توسط عده‌ای سودجو آغاز شد و تا به امروز ادامه داشته است. امام زمان پس از ظهور این انحرافات را اصلاح و اسلام ناب محمدی را احیا می‌کنند؛ بر این مبناست که عده‌ای از مسلمانان (اهل سنت و وهابیه‌ها) هنگام ظهور، تصور می‌کنند امام زمان دین جدیدی آورده است.

✓ **عدم امکان عمر بیش از هزار سال برای یک انسان:**

در پاسخ به این شبهه، ابتدا باید به این سوال پاسخ داد که آیا عمر طولانی یک انسان خلاف عقل یا خرق عادت است؟ عمر طولانی خلاف عقل نیست؛ زیرا نمونه‌های مشابه آن در تاریخ وجود داشته است؛ حضرت نوح که فقط نبوت ایشان ۹۵۰ سال به طول انجامید، یکی از این نمونه‌هاست.

• **جواب نقضی:** براساس روایتی در صحیح بخاری، پیامبر اسلام با دجال صحبت کرده است. با توجه به اینکه بنا بر منابع اهل سنت، دجال فردی است که در آخرالزمان ظهور می‌کند، می‌توان اینگونه گفت که عمر دجال از عمر امام زمان بیشتر است. بر این اساس آنها یا باید بپذیرند عمر طولانی برای امام زمان هم ممکن است و یا باید ثابت کنند که دجال، مقامی بالاتر از امام دارد که عمر طولانی برای او ممکن و برای امام ناممکن است. علاوه بر این، اهل سنت به نزول حضرت عیسی در آخرالزمان ایمان دارند و او را زنده می‌دانند. یعنی پیامبری که ۵۰۰ تا ۶۰۰ سال پیش از پیامبر اسلام به دنیا آمده است، اکنون زنده است، و حداقل ۶۰۰ الی ۷۰۰ سال بزرگتر از امام مهدی است.

• **جواب حلی:** خداوند در آیه ۱۴۳ و ۱۴۴ سوره صفات می‌فرماید: «و اگر او [یونس] از تسبیح‌کنندگان نبود... تا روز قیامت در شکم ماهی می‌ماند!»

براساس این آیه، خدایی که می‌تواند یونس را تا قیامت در شکم ماهی زنده نگه‌دارد، قادر است به امام زمان هم عمر طولانی عطا کند.

✓ **عدم وجود حجت الهی بعد از پیامبر بر اساس آیات قرآن:**

در اثبات این شبهه، اهل سنت به آیه ۱۶۵ سوره نساء استناد کرده و آن را اینگونه ترجمه کردند: «رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِيَلْمَا يَكُونِ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ» خداوند پیامبرانی که بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده بودند را فرستاد، تا بعد از این پیامبران، حجتی باقی نماند...

و بر این اساس حجت بودن امام زمان را رد می‌کنند. در حالی که ترجمه صحیح آیه اینگونه است: «پیامبرانی که بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده بودند [فرستادیم]، تا بعد از این پیامبران، حجتی برای مردم بر [بر علیه] خدا باقی نماند.»

یعنی معنی آیه، اتمام حجت خدا با نزول پیامبران و از بین رفتن بهانه برای مردم در روز قیامت است؛ نه فرستاده نشدن حجت جدید بعد از پیامبران. اتمام حجت، بمعنی پایان دادن به حجت‌ها نیست!

• **جواب نقضی:** خود اهل سنت و وهابیت مواردی را بعد از پیامبر حجت می‌دانند؛ از جمله گروهی، قیاس کردن را حجت فقهی و یا قول برخی صحابه را حجت می‌دانند.

✓ **شباهت‌های امام زمان با دجال**

✓ **تفاوت‌های مهدی شیعه با روایت‌های مهدویت**

سه شبیه آخر بیشتر در میان کشورهای عرب زبان پُررنگ و پُر تکرار است.

تدریس استاد سید محمد حسینی

موضوع: شبیه‌شناسی

خلاصه و چکیده مطالب ارائه شده در کلاس‌های آموزشی معارف مهدویت

تهیه شده در واحد مهدویت موسسه مضاف، مهدیاران [@Mahdiaran](https://www.mahdiaran.com)